

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

RIKSDAGENS
JUSTITIEOMBUDSMANS
BERÄTTELSE
ÅR
2014

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Innehåll

4.13	Rättigheter för personer med funktionsnedsättning	233
4.13.1	Begreppet funktionsnedsättning	233
4.13.2	Verksamhetsmiljön och författningsändringar	234
4.13.3	Laglighetsövervakning	235
4.13.4	Avgöranden	236
	<i>Skyldighet att ordna service för personer med funktionsnedsättning</i>	236
	<i>Rätt att få ett beslut</i>	237
	<i>Dröjsmål med behandlingen</i>	237
	<i>Ordnande av tolkningstjänst</i>	238
	<i>Myndigheternas skyldighet att informera</i>	238
	<i>Övriga avgöranden</i>	239
4.13.5	Inspektioner	240

4.13

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

I berättelsen ingår för första gången ett eget avsnitt om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Justitieombudsmannen ändrade arbetsfördelningen mellan justitieombudsmannen och biträdande justitieombudsmän fr.o.m. 1.4.2014 så att justitieombudsmannen avgör klagomålen som gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning oberoende av ärendegrupp. Detta avsnitt har sammanställts av JO-sekreterare *Minna Verronen*.

Funktionshindrade personers rättigheter har även varit temat vid inspektioner och besök under verksamhetsåret. Temat behandlas närmare i avsnitt 3.6. Detta tema var särskilt aktuellt på grund av att den arbetsgrupp som berett ratificeringen av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning föreslagit att Finlands nationella människorättsinstitution ska ansvara för de uppgifter som framgår av artikel 33.2. i konventionen.

Institutionen består av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och dess människorättsdelegation. De uppgifter som anges i konventionen är främjandet, skyddandet och uppföljningen av verkställandet av konventionen. I regeringens proposition (RP 284/2014 rd) anförs att justitieombudsmannen ska sköta dessa uppgifter inom ramen för sina egna befogenheter. Justitieombudsmannen verkar både som laglighetsövervakare och utövar tillsyn och främjar förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

4.13.1 BEGREPPET FUNKTIONSNEDSÄTTNING

I Finlands lagstiftning definieras funktionsnedsättning på olika sätt i olika lagar och situationer. I lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987, handikappservicelagen) avses med handikappad person en person som på grund av skada eller sjukdom under långa tider har särskilda svårigheter att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.

Handikappolitiken i Finland utgår från en definition av funktionsnedsättning som en omständighet som härrör från samspelet mellan individer och hinder i omgivningen. Funktionsnedsättning är inte ett tillstånd utan blir en omständighet. I FN-konventionen betonas också att funktionsnedsättning och funktionshinder är begrepp under utveckling och en följd av en sådan växelverkan som härrör från samspelet mellan individer och hinder i omgivningen, som motverkar dessa personers fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.

FN-konventionen definierar personer med funktionsnedsättning som personer med sådana varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka kan i samspel med olika hinder motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på samma villkor som andra. Det bör observeras att utgångspunkten för beskrivningen av funktionsnedsättning ska vara personens förhållande till det omgivande samhället och inte en medicinsk diagnostisk definition.

Begreppet funktionsnedsättning är inte heller oföränderlig. I konventionen ingår en omfattande definition av funktionsnedsättning genom vilken rättigheter och jämlikhet för personer med funk-

tionsnedsättning kan tryggas på lika sätt så bra som möjligt. Konventionen förutsätter att de mänskliga rättigheterna beaktas inom livets alla delområden.

4.13.2 VERKSAMHETSMILJÖN OCH FÖRFATTNINGÄNDRINGAR

Regeringens proposition (RP 284/2014 rd) om godkännande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning från december 2006 och det fakultativa protokollet till konventionen och med förslag till lag om sättande i kraft av de bestämmelser i konventionen och det fakultativa protokollet som ingår inom området för lagstiftningen och ändring av lagen om riksdagens justitieombudsman till lag överlämnades till riksdagen 4.12.2014. JO gav ett utlåtande om ärendet (305/5/14) till utrikesministeriet. JO har i flera olika sammanhang betonat vikten av ratificeringen av konventionen och till följd därav ändringar i lagstiftningen samt omgående beredning av övriga åtgärder i anslutning till detta.

Den nya diskrimineringslagen trädde i kraft 1.1.2015. Myndigheter, utbildningsanordnare och arbetsgivare bör vid behov genom rimliga anpassningar säkerställa att en person med funktionsnedsättning kan sköta ärenden, få utbildning och arbete på lika villkor som andra. Enligt lagen definieras vägran att göra rimliga anpassningar som diskriminering.

Arbetsgruppen som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet (Valas-arbetsgruppen) fortsätter utredningen av behovet att utveckla handikapplagstiftningen särskilt med avseende på totalrevideringen av socialvårdslagstiftningen samt samordningen av lagen om handikappservice och lagen om utvecklingsstörda. Arbetsgruppens mandatperiod sträcker sig fram till 31.3.2015. Arbetsgruppens uppdrag är bl.a. att samordna den nuvarande lagen om handikappservice och lagen om utvecklingsstörda till en ny speciallag om handikappservice för att trygga likvärdig ser-

vice för olika grupper med funktionsnedsättning och utreda övriga behov av förnyelse av speciallagstiftningen gällande personer med funktionsnedsättning. I utredningen ska beaktas förändringarna i verksamhetsmiljön, förpliktelseerna som FN:s handikappkonvention ställer på den nationella lagstiftningen, principbeslutet om boendet och servicen för personer med utvecklingsstörda personer samt arbetet i anknytning till förnyandet av lagstiftningen om social- och hälsovården.

Statsrådet fattade ett första principbeslut om ordnande av individuell boende och tjänster för personer med utvecklingsstörning under åren 2010–2015. Målet för boendeprogrammet är att möjliggöra individuellt boende för utvecklingsstörda personer som flyttar från institutioner och barndomshem och stärka deras delaktighet i den sociala omgivningen och i samhället. Målet är att minska antalet institutionsplatser samt möjliggöra flytt från barndomshemmet genom att ta fram boendelösningar som motsvarar de utvecklingsstörda personernas behov och önskemål samt genom att erbjuda individuella tjänster och individuellt stöd.

Statsrådet har genom sitt andra principbeslut (8.11.2012) fastställt boendeprogrammets följande skede. I principbeslutet uppställs som mål att det fortsatta verkställandet av boendeprogrammet genomförs så att ingen person med funktionsnedsättning ska bo på institution efter 2020. Genom principbeslutet förbinder sig regeringen att fortsätta omstruktureringen av vården av utvecklingsstörda personer och utveckla tjänster som möjliggör att även personer med svår funktionsnedsättning kan bo i sin närmiljö. Vid tidpunkten för beslutsfattandet uppskattades att nästan två tusen utvecklingsstörda personer bodde på institutioner.

I riksdagen behandlas lagstiftningen om främjande av självbestämmanderätten. I regeringens proposition (RP 108/2014 rd) föreslås att en ny lag stiftas för att stärka socialvårdsklienternas och patienternas självbestämmanderätt och förutsättningen för användningen av begränsnings-

åtgärder. I denna i lag om självbestämmanderätt anges hur självbestämmanderätten för klienter inom social- och hälsovården ska främjas samt de generella och särskilda förutsättningarna för användningen av begränsningsåtgärder i anslutning till dessa tjänster. Dessutom ändras socialvårdslagen, lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda och lagen om statsandel för kommunal basservice. Lagförslaget har sedermera förfallit.

Arbetsgruppen tillsatt av social- och hälsovårdsministeriet, som har bedömt socialvårdslagstiftningen som stöder delaktigheten i arbetslivet och behoven att förnya servicesystemet presenterade i sin slutrapport (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2014:32), att svårssysselsatta personers funktionsförmåga bör förbättras och de bör få bättre stöd för att bli en del av samhället. Enligt arbetsgruppens förslag ska lagstiftningen inom socialvården reformeras så att särskilda tjänster för personer med och utan funktionsnedsättning som stöder arbetslivsdelaktighet inom socialvårdens tjänster slopas. I den nya lagstiftningen slopas användningen av termen arbetsverksamhet och i stället talas det om arbetsuppgifter utan förtjänstsyfte.

De ogenomförda arbetskraftspolitiska åtgärderna med avseende på unga personer med funktionsnedsättning har väckt oro i den offentliga debatten. Partiellt arbetsföra yrkesutbildade unga personer styrs från servicecentren för arbetskraft och arbets- och näringsbyrån vidare till socialvårdens verksamhet såsom dag- eller arbetsverksamhet. Därmed bildas en grupp ungdomar som egentligen borde omfattas av ungdomsgarantin men som fallit helt utanför den och de arbetspolitiska åtgärderna. Tjänstemännen och arbetsgivarna inom arbets- och näringsstjänsterna ser eventuellt endast funktionsnedsättningen och inte den unga personens partiella arbetsförmåga. De tjänstemän som betjänar de unga personerna har dessutom stor makt då det gäller att uppskatta kundernas färdigheter och kan därmed antingen försvaga eller stärka den unga personens motivation.

Förutsättningarna för beviljande av handikappförmåner kommer att ändras så att förmånerna riktas mer rättvist och jämlikt än i nuläget till personer bosatta i olika delar av Finland. Med ändringen minskar betydelsen av särskilda kostnader och när förmånen beviljas bedöms den sökandes behov av bidrag tydligare. I fortsättningen ingår i lagen bestämmelser om vilka särskilda kostnader på grund av sjukdom eller skada Fpa beaktar i sin bedömning av nivån på handikappförmånen. Ändringen träder i kraft 1.6.2015.

Kommunikationsministeriet har sammanställt ett åtgärdsprogram utgående från informationssamhällets tillgänglighetsfrågor för 2011–2015 (Kommunikationsministeriet, Program och strategier 1/2011). Programmets syfte är att identifiera sådana missförhållanden som utgör hinder för medborgarnas jämlika och likvärdiga deltagande inom informationssamhället. Dess mål är att öka informationssamhällets tillgänglighet för alla medborgare. Med hjälp av riktlinjerna i åtgärdsprogrammet ska bl.a. att användbarheten av apparater, program och hjälpmedel utvecklats samt tillgängligheten och begripligheten av innehållet på webbplatser främjas.

4.13.3 LAGLIGHETSÖVERVAKNING

I laglighetsövervakningen kan alla förvaltningsområden komma att granskas med avseende på tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. År 2014 avgjordes 161 ärenden i anknytning till rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Därtill avgjorde BJO ett ärende som han tagit upp på eget initiativ. Av klagomålen ledde 67 (41 %) till åtgärder. Åtgärdsprocenten är betydligt högre än den genomsnittliga vid kansliet. I sju ärenden gavs en anmärkning och två ärenden ledde till framställning. I 39 ärenden delgav JO sin uppfattning och 19 ärenden ledde till andra åtgärder. Ärenden gällande personer med funktionsnedsättning utgör inte en egen

grupp i berättelsens helhetsstatistik, eftersom statistiken grundar sig på den myndighet som är föremål för avgörandena.

Många avgöranden gällde kommunernas sociala myndigheter. Detta beror på att kommunens uppgift är att se till att sociala tjänster såsom specialomsorger om utvecklingsstörda personer och service och stöd på grund av handikapp ordnas. Därmed ingick de flesta avgörandena om personer med funktionsnedsättning (totalt 105) i socialvårdens ärendegrupp. Det fanns 25 ärenden inom ramen för socialförsäkring (tolkningstjänsten och handikappförmån).

Klagomål i anknytning till tjänster enligt handikappservice lagen gällde bl.a. försummelser att fatta beslut om tjänster, klientavgifter, sakligt bemötande i kundbetjäningssituationer, dröjsmål i behandlingen av ansökningar i färdtjänster för gravt handikappad samt personlig assistans. Inom socialförsäkringen handlade klagomålen om Fpa:s förfarande som anordnare av tolkningstjänst och dess avgöranden gällande handikappförmåner. Inom utbildningsområdet framträdde särskilt skol- och daghemstransporten för barn med funktionsnedsättning.

4.13.4 AVGÖRANDEN

Skyldighet att ordna service för personer med funktionsnedsättning

Klagomålen gällande service för personer med funktionsnedsättning gällde ofta dröjsmålet i hanteringen av ansökan eller att rättskyddet inte tillgodosetts på annat sätt.

Enligt lagen ska beslut gällande tjänster och stödverksamhet enligt lagen om handikappservice tas utan obefogat dröjsmål och senast tre månader efter att personen med funktionsnedsättning eller hans eller hennes företrädare ansökt om service eller stöd.

JO ansåg att staden misslyckats i behandlingen av ett ärende om handikappservice gällande ett barn med gravt handikapp och gav staden en

anmärkning. Det gravt handikappade barnets familj hade inte direkt vid ansökans ankomst fått anvisningar om komplettering till ansökan om färdtjänst så att ärendet kunde ha avgjorts utan dröjsmål. Med avseende på tillgodoseendet av rättigheter och rättskyddet för socialvårds klienter är det av yttersta vikt att myndigheten fäster uppmärksamhet vid att kompletterande utredningar skaffas i ärendets inledningsskede. Skriftliga beslut om service för personer med funktionsnedsättning ska göras särskilt snabbt i samband med boende på servicehem i enlighet med handikappservice lagen eftersom det är fråga om en subjektiv rätt och en sådan grundläggande tjänst genom vilken en person med gravt handikapp har rätt till nödvändig omsorg och försörjning i enlighet med 19 § 1 mom. i grundlagen (5061/4/13).

Angående behandlingen av ansökan om färdtjänst för en person med grav funktionsnedsättning betonade BJO att när det gäller en person i sårbar ställning bland den äldre befolkningen har myndigheten en särskild skyldighet att informera klienten om hans eller hennes rättigheter och myndigheternas skyldigheter vid behandlingen av ärendet. Information måste lämnas på ett sätt som klienten förstår. Om ansökan gäller färdtjänst t.ex. på basis av handikappservice lagen och ansökan förkastas till denna del är det god förvaltning att ansökan därefter hanteras som en ansökan om färdtjänst enligt socialvårdslagen (4094/4/13).

I fallet 4296/4/13* dröjde kommunen med verkställandet av ett beslut om handikappservice. Det gällde ekonomiska stödåtgärder för ett minderårigt barn med gravt handikapp. Socialväsendet hade tagit ett beslut i ärendet men inte vidtagit åtgärder för dess verkställande. Den klagande och hans barn hade ingen möjlighet att föra ärendet inför domstol eller för behandling inom en annan instans. Socialväsendet och dess tjänsteinnehavares passivitet i ärendet kunde allvarligt ha hotat barnets viktiga intressen.

BJO utfärdade en anmärkning till social- och hälsovårdsväsendet. BJO ansåg att social- och hälsovårdsväsendet inte förfarit i ärendet i enlighet med förvaltningslagen, lagen om klientens ställ-

ning och rättigheter inom socialvården samt handikappservicelagen. BJO betonade att en socialvårdsklient har rätt att lita på att myndigheten på eget initiativ ser till att beslut verkställs.

I BJO:s andra avgörande gäller det också dröjsmål med verkställandet av ombyggnadsarbeten i en bostad. Om uppdragstagaren inte följer tidtabellen och inte framför en anledning till fördröjningen måste staden utnyttja en annan uppdragstagare (4086/4/13).

Enligt BJO:s uppfattning kan den avgift som tas ut av en person med gravt handikapp för färdtjänster (självriskandel) endast uppbäras för den del som kunden i verkligheten utnyttjat den service som han eller hon beviljats om inget annat anges i klientavgiftslagen eller förordningen. Uttagande av avgift för outnyttjade färdtjänster strider mot klientavgiftslagen (454/4/14*).

I kommunens tillämpningsanvisningar för färdtjänst nämndes inte möjligheten för individuellt övervägande gällande resor till närbelägna kommuner. I vissa situationer kan det leda till att stadens tillämpningsanvisningar begränsar en gravt handikappad persons subjektiva rätt till färdtjänst. BJO betonade att en gravt handikappad person har själv rätt att besluta om hur de för honom eller henne beviljade färdtjänsterna ska användas. Kommunen har ingen rätt att utan lagenlig grund fastställa vart t.ex. resorna sträcker sig. Kommunen har inte rätt att utan lagenlig grund minska eller genom sina egna anvisningar hindra förverkligandet av en persons absoluta rättighet (2177/4/14*).

Rätt att få ett beslut

I flera klagomål framkom det brister i fattandet av överklagbara beslut.

JO ansåg att i Vanda servicen för handikappade personer handlat i strid med 21 § i grundlagen eftersom inget överklagbart beslut tagits om begränsning av kontakten mellan den klagande och hans myndiga autistiska barn. JO betonade att innan beslut tas ska de personer som berörs av begränsningen höras. De vars rätt be-

gränsas genom beslutet ska ha rätt att i sista hand hos domstolen söka ändring i beslutet. Genom ett sådant förfarande kan parterna åtminstone i efterhand få åtgärder som begränsar deras grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheterna prövade av en domstol, i detta fall förvaltningsdomstolen (1956/4/13*).

Enligt BJO:s beslut borde ett överklagbart beslut ha tagits för en person med utvecklingsstörning vid byte av plats i familjevård inom specialomsorger i en situation då dennes familjevårdare eller boningsort byttes. En person med utvecklingsstörning eller hans eller hennes intressebevakare ska ha en verklig möjlighet att ansöka om ändring i ett beslut som berör honom eller henne. BJO betonade att ett avgörande om en familjevårdplats har en synnerligen stor betydelse för en person med utvecklingsstörning för att hans eller hennes rättigheter och intresse ska tillgodoses (3328/4/13*).

Det var också fråga om försummelser i samband med beslutsfattande enligt handikappservicelagen då den klagandes rätt till personlig assistans blivit indragen (1397/4/14*).

Kommunens undervisningsväsende hade beslutat att ordna assistans för ett barn med hjälp av ett skolgångsbiträde. När föräldrarna därefter uttryckligen ansökte om en personlig assistent för sitt barn borde kommunens undervisningsväsende ha fattat ett överklagbart beslut med anledning av ansökan (219/4/13).

Dröjsmål med behandlingen

BJO utfärdade anmärkningar till ansvarsområdena för arbetarskydd inom regionförvaltningsverken i Norra Finland och Södra Finland för dröjsmål med behandlingen av ett diskrimineringsärende. Den klagande hade upplevt att hon inte valdes som vikarierande lärare i specialklass på grund av sin synskada.

Enligt BJO hade överinspektören i sin granskningsberättelse inte tillräckligt noggrant prövat vilka rimliga anpassningar arbetsgivaren kunde ha vidtagit i ärendet för att den sökande som ha-

de en funktionsnedsättning kunde ha fått arbete. BJO ansåg att denna brist innebar att granskningsberättelsen var bristfälligt motiverad. BJO ansåg att överinspektören försummat att behandla den klagandes åtgärdsbegäran utan ogrundat dröjsmål eftersom behandlingen tagit drygt två år i anspråk (3024/4/13*).

I det andra fallet utfärdade BJO en anmärkning till ansvarsområdet för arbetarskydd inom regionförvaltningsverken i Södra Finland för att det försummat behandla den klagandes åtgärdsbegäran utan ogrundat dröjsmål. Förfarandet för tjänade enligt BJO kritik i synnerhet för att den klagande hade ett år på sig att väcka talan i ett eventuellt gottgörelseärende vid tingsrätten enligt lagen om likabehandling från det att han fått beslutet om vem som blivit vald.

Den klagande upplevde att Helsingfors arbets- och näringsbyrå diskriminerat honom på grund av hans funktionsnedsättning vid anställningen av en massör, eftersom arbetsgivaren meddelat ansvarsområdet att det inte fanns plats för den klagandes ledarhund på kontoret och att den klagande därför inte kunde anställas. Ansvarsområdet hade dock inte hört den klagande om arbetsgivarens synpunkt. Detta felaktiga förfarande ledde till att granskningsberättelsen var bristfälligt motiverad (3080/4/13).

BJO ansåg att socialväsendet handlat i strid med förvaltningslagen eftersom ett beslut om ett minderårigt barn med svår funktionsnedsättning genomfördes först cirka fyra månader efter förvaltningsdomstolens beslut och verkställandet påbörjades först efter att staden fick en begäran om utredning från BJO:s kansli (2514/4/14*).

Ordnande av tolkningstjänst

Ansvar för att ordna och finansiera tolkningstjänster för personer med funktionsnedsättning överfördes i samband med kommun- och servicestrukturreformen till Fpa 1.9.2010 i enlighet med lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010). Enligt regeringens proposition (RP 220/2009 rd) var syftet med överförin-

gen att främja jämlikheten mellan personer med och utan funktionsnedsättning. Målet är även att öka inbördes jämlikheten mellan personer med funktionsnedsättning oberoende av bostadsort, då Fpa ansvarar för ordnandet av tolkningstjänster enligt enhetliga principer och praxis istället för kommunerna med varierande praxis. Genom tolkningstjänsten säkerställs och främjas de enligt grundlagen tryggande rättigheterna, rättigheten till eget språk och interaktion med andra människor, rätten till deltagande, yttrandefrihet och tillgång av information för personer som på grund av sitt funktionshinder behöver tolkning.

Fpa kan ordna tolkningstjänsten endera genom att själv producera tjänsten eller genom att skaffa den från andra tjänsteproducerer. Verksamheten som förmedlingscentral för tolkningstjänster omvandlades till Fpa:s egen verksamhet 1.1.2014.

I flera klagomål och även i klagomål gjorda av organisationer omtalades situationer då kunden inte fått den tolk han eller hon beställt eftersom Fpa ansett att ordnandet av tolk inte ingick i dess skyldighet. Enligt Fpa:s praxis får kunden inte ett beslut om en enskild tolkningsbeställning eller avslag som kan överklagas utan de enskilda beställningarna grundar sig på ett tidigare utfärdat beslut om personens rätt till tolkningstjänst.

BJO och JO har i sina beslut ansett att Fpa ska lämna ett överklagbart beslut då tjänsten inte beviljats, åtminstone när Fpa anser att kundens tolkningsbeställning inte ingår i skyldigheten att ordna service. Det är fråga om avgöranden som gäller den sökandes intressen och rättigheter. I beslutet ska tydligt framgå på vilka grunder kunden inte är berättigad till tolk. I sista hand avgör försäkringsdomstolen om ordnandet av tolk ingår i Fpa:s ansvar (1404*, 3704* och 2205/4/13*).

Myndigheternas skyldighet att informera

Sju handikapporganisationer framlade ett gemensamt klagomål till JO om missförhållanden med Fpa:s tolkningstjänster.

I sitt avgörande konstaterade JO att informationen om tjänsterna måste förbättras. Han fäste inför framtiden Fpa:s uppmärksamhet vid behovet att informera så väl som möjligt om förändringar i tolkningstjänsterna, eftersom en myndighet är skyldig att informera om sin verksamhet och sina tjänster samt om de rättigheter och skyldigheter som enskilda människor och sammanslutningar har i ärenden som anknyter till dess verksamhetsområde. Myndigheten måste se till att den centrala informationen är tillgänglig i det allmänna informationsnätet eller på annat lättillgängligt sätt (5337/4/13*).

Grundtrygghetsnämnden hade beslutat att inte betala nya stödpersoner ett arvode utan endast kostnadsersättning. JO ansåg att staden, det vill säga anordnaren av specialomsorger för personer med utvecklingsstörning, borde ha informerat om detta beslut åtminstone till de kunder inom specialomsorgen som vid den aktuella tidpunkten använde sig av stödpersonstjänster (3816/4/13*).

Övriga avgöranden

Inom kommunerna finns inte nödvändigtvis vid ansökningsögonblicket rätt typ av plats för vård eller boendeservice och det är vanligt att personer som ansöker om vårdplats måste vänta en viss tid på att en plats ordnas. Sålunda är det enligt JO lagligt att göra ett s.k. köbeslut där ingen vårdplats genast anvisas. I rättspraxis anses det att ett förvaltningsbeslut ska göras redan i samband med den s.k. köantagningen, eftersom det då i sak beslutas om den tjänst eller placering som kunden ansöker om kan ordnas. Om kommunen inte kan ordna en plats för den sökande eller det inte tidsmässigt går att ange när en plats blir ledig, bör beslutet till denna del vara negativt och överklagbart (822/4/14).

JO ansåg att en nedsatt rörelseförmåga inte får leda till att en fånge tillbringar sin strafftid i förhållanden av isoleringstyp på grund av sin funktionsnedsättning. En sådan fånge ska ha

möjlighet att placeras i en öppen anstalt enligt samma principer som andra fångar (2391/4/13*). Detta fall beskrivs närmare i avsnitt 4.7.

BJO ansåg att förfarandet för att bevilja ett reparationsunderstöd för ett barn med funktionsnedsättning som behövde särskilt stöd misslyckats på grund av försummelser vid Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) (328/4/13*). Detta fall beskrivs närmare i avsnitt 4.17.

JO gav Helsingfors stads social- och hälsovårdsverk en anmärkning för framtiden för att verket försummat att utreda situationen för ett barn med svår funktionsnedsättning och dess familj i enlighet med barnskyddslagen samt för försummelsen att på ett tillräckligt sätt se till att boendet för barnet kunde ordnas på ett sätt som dess intressen förutsätter (635/4/13*).

Utgående från klagomål tog JO ställning till utbildningsväsendets förfarande i samband med problemen med skol- och daghemstransporten för barn med funktionsnedsättning i behov av särskilt stöd i Tammerfors (se avsnittet Utbildning och kultur 5692* och 5695/4/13*).

Enligt JO borde tandvårdspersonalen i bedömningen av vårdbehovet bättre ha tagit hänsyn till den information om patientens tandsmärtor som tillhandahölls av servicehemmets personal. Patienten hade bl.a. skadat sig själv genom att slå huvudet i väggen. JO ansåg att brådskande tandvård för en person med svår utvecklingsstörning försumrats och rekommenderade gottgörelse med anledning av de kränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna som patienten upplevt (se s. 208).

Klaganden kritiserade VR-koncernen Abs förfarande i samband med rätt till avgiftsfri resa i tågtrafiken för ett biträde för en person med funktionsnedsättning. JO meddelade klaganden att han anser att frågan är viktig och kommer inom ramen för sina befogenheter även i fortsättningen att följa situationen för personer med funktionsnedsättning i tågtrafiken. JO kan dock inte ingripa direkt i VR-koncernen Ab:s förfarande (3613/4/13*).

JO ansåg det är viktigt att såväl i den förestående revideringen av lagstiftningen som inom det allmännas verksamhet beakta att utvecklingsstörda personer ska ha rätt till arbete och lön. Detta förutsätter även att den juridiska formen för den s.k. öppna arbetsverksamheten preciseras.

Arbetsgruppen som utreder behovet att reformera lagstiftningen och servicesystemet som stöder arbetslivsdelaktighet inom socialvården presenterade i sin slutrapport (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2014:32), att personer vars försörjning grundar sig på förmåner som beviljas på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga betalas en kostnadsersättning på nio euro per dag för deltagande i social rehabilitering som främjar arbetslivsberedskap. Därmed avstås från flitpenningen. Genom reformen säkerställs både jämställdheten i samband med utbetalning av kostnadsersättning och personer som erhåller förmåner på grund av arbetsförmåga sporras att delta i social rehabilitering som främjar beredskapen för arbetslivet. JO följer hur reformplanerna framskriver (5026/4/13).

4.13.5 INSPEKTIONER

Vid inspektionerna på institutioner för utvecklingsstörda och övriga boendeenheter övervakar JO särskilt klienternas förhållanden och behandling samt tillgodoseendet av deras grundläggande fri- och rättigheter.

JO inspekterade Rinnekoti-stiftelsens forsknings- och rehabiliteringsenheter samt bekantade sig med stiftelsens privatskola (4467/3/13).

JO bestämde om en oanmäld inspektion av servicehemmet Rauha som erbjuder boendeservice för personer med funktionsnedsättning (3517/3/14).

Iakttagelser vid inspektionerna behandlas i denna berättelse i avsnitten 3.6 (Särskilt tema 2014) och 3.3 (Nationellt tillsynsorgan till förebyggande av tortyr).

Vid polisfängelset i Böle, polis-inrättningen i Helsingfors, gjordes en oanmäld inspektion 22.9 med avsikt att utreda hur den pågående renoveringen påverkade förhållandena i polisfängelset. – På bilden ses toaletten i en ny cell för personer med funktionshinder.